

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Пожуєв В.І. (м. Запоріжжя)

У статті дається аналіз концепції інформаційної політики, що формується у добу глобалізації, розкривається сутність державної інформаційної політики; основний зміст, інформаційно-телекомунікаційна структура і проблеми державної інформаційної політики в епоху глобалізації.

Ключові слова: *інформаційна політика, державна інформаційна політика, глобалізація, інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура*

Вступ

Актуальність формування концепції державної інформаційної політики заключається в тому, що необхідно визначити цілі і задачі державної інформаційної політики (ДІП), основних напрямів і механізмів її реалізації, результатів впливу ДІП на соціально-економічний, політичний і культурний розвиток України в добу глобалізації. Як відмічає Р.В.Абдєєв у своєму геніальному доробку «Філософія інформаційної цивілізації», «Друга прибуткова сфера вкладення капіталу – інформатика. У промислово розвинутих країнах сформовані соціально-економічні відносини, які склалися до початку 80-х рр., що відображають тенденцію до зростання відносної цінності інформаційних ресурсів у порівнянні зі всіма останніми національними ресурсами. У цьому плані могутнім засобом прискорення прогресу являється створення і удосконалення загальнодоступних банків даних у розвинутих країнах. Це стало можливим завдяки інтегральним мережам зв'язку масовому упровадженню ЕОМ, інформаційно-пошуковим системам. Легкий (з домашнього дисплею) доступ до будь-якої інформації з її відображенням на екрані здійснив революцію в інформаційному забезпеченні суспільного виробництва, сприяв розквіту малого бізнесу, розвитку соціальної культури, особливо інтенсивно розвивається маркетинг інформаційних послуг та інформації. Проектування, продаж та експлуатація банків даних і знань має тенденцію до самого стрімкого зростання. Це разом з тим найбільш прибуткова у комерційному відношенні сфера діяльності» [1]. Сфера застосування державної інформаційної політики – конкретизація і уточнення основних напрямів діяльності органів державної влади по становленню інформаційного суспільства в Україні та її входженню у світове інформаційне суспільство. На протязі багатьох років державна інформаційна політика охоплювала, головним чином, проблеми, пов'язані з діяльністю засобів масової інформації. В останні 2-3 років зміст державної інформаційної політики був розширений і в нього потрапили окремі елементи захисту прав громадян та організацій на загальнодоступну інформацію, гарантовану Конституцією України, а також деякі аспекти інформаційної безпеки. З початку 90-х років формулюються і розвиваються принципи і положення державної політики інформатизації, вираженої у

різних програмах інформатизації.

Мета статті:

- дати аналіз концепції інформаційної політики, що формується в умовах глобалізації;
- розкрити сутність державної інформаційної політики;
- обґрунтувати основний зміст державної інформаційної політики;
- висвітлити сутність інформаційно-телекомунікаційної структури;
- прокоментувати проблеми державної інформаційної політики в умовах глобалізації.

Обґрунтування проблеми

Основний зміст державної інформаційної політики зводився з деякими варіаціями до забезпечення науково-технічних, виробничо-технологічних і організаційно-економічних умов створення і застосування інформаційних технологій, інформаційної інфраструктури і системи формування інформаційних ресурсів. При цьому політика інформатизації практично була відокремлена від політики, що проводиться державою у сфері ЗМІ, зв'язку і телекомунікацій. Новий імпульс у розвитку державної інформаційної політики виник останнім часом у зв'язку з усвідомленням необхідності побудови інформаційного суспільства в Україні як головної умови її політичного і соціально-економічного руху вперед і збереження статусу світової держави. Сучасний стан інформатизації в Україні формується формуванням і реалізацією державної інформаційної політики, активним створенням нормативно-правової бази сфери інформатизації та інформаційної діяльності. Прийнято низку законів України, наприклад: «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про Національну програму інформатизації», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про зв'язок», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про національний архівний фонд і архівні установки» тощо, низку інших нормативних актів Кабінету Міністрів України та Указів Президента України. Як відмічає В.П.Бех, «Треба зазначити, що процес інформатизації в Україні значно посилюється з поширенням так званого Всесвітнього павутиння. Уже через рік після створення інформаційної мережі Internet у 1992 році було зареєстровано домен.ua, і сьогодні Україна посідає 28-е місце в Європі та 45-е місце у світі за наданням інформаційних ресурсів та використанням світових через мережу» [2, с.27].

Виключне значення для вироблення адекватного добі глобалізації уявлень про інформатизацію, політику інформатизації та державної інформаційної політики в цілому мають процеси формування і розвитку країн і поступового руху розвинутих країн від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства. Формування інформаційного суспільства спирається на найновіші інформаційні, телекомунікаційні технології і технології зв'язку. Саме найновіші технології

Формування концепції державної інформаційної політики в умовах глобалізації

привели до бурхливого розповсюдження глобальних інформаційних мереж, і перш за все Інтернету, який відкриває принципово нові можливості міжнародного обміну. Перспективні інформаційні та телекомунікаційні технології багаторазово посилюють вплив електронних ЗМІ на соціально-політичне і культурне життя мільйонів людей на всіх континентах. Формування інформаційного суспільства концептуально і практично означає формування сучасного світового інформаційного простору. При цьому Україна як суб'єкт геополітики, що володіє розвинутою інформаційно-телекомунікаційною інфраструктурою на всьому просторі України і Росії, могла б стати природним містком між Європою і країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Це дозволило б їй стати ключовою ланкою світового інформаційного простору. У рамках державної інформаційної політики повинні бути закладені основи для вирішення таких задач, як формування єдиного інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави, формування демократично орієнтованої масової свідомості, становлення галузі інформаційних послуг, розширення правового поля регулювання суспільних відносин, у тому числі пов'язаних з отриманням, розповсюдженням і споживанням інформації. Державна інформаційна політика повинна сприяти укріпленню зв'язків Центру і регіонів, укріпленню цілісності країни. Необхідність вирішення масштабних задач потребує ефективного управління всіма видами інформаційних ресурсів, елементами інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, державної підтримки вітчизняного інформаційного виробництва, ринку інформаційних технологій, засобів, продуктів і послуг, регулювання діяльності державних електронних і друкованих ЗМІ. На механізми реалізації і вибір термінових практичних заходів державної інформаційної політики сьогодні накладють відбиток умови глибокої кризи реального сектора України, її основи – високотехнологічних галузей індустрії. Як і для всіх галузей інформаційних технологій України, що мають серйозні науково-технічні досягнення, для інформатизації важливим є посилення ролі державного регулювання. Державна інформаційна політика повинна стимулювати зростання виробництва засобів інформатизації, телекомунікації, інформаційних продуктів і послуг і одночасно платоспроможний попит на них. Практична реалізація державної інформаційної політики в сучасних українських умовах потребує широкої психологічної компанії по підтримці її основних положень у суспільній думці, поясненні її соціальної спрямованості та обґрунтованості. Вільне утворення, розповсюдження і споживання інформації як найважливіше конституційне право громадян знаходиться у фокусі суспільної думки і саме тому державну інформаційну політику слід розглядати як серйозну рушійну силу проведення в Україні демократичних перетворень суспільства і держави. Хоча ще попереду довгий шлях до громадянського суспільства і правової держави, вже слід говорити про формування в Україні нової інформаційної реальності, що базується на принципі відкритості і постійно

удосконалюючої системи інформаційного законодавства, формування нового напрямку – **інформаційного права**.

Державна інформаційна політика в умовах глобалізації по своїй суті повинна відображати і враховувати більшість інтересів громадян, суспільних організацій, регіональних і муніципальних органів влади, державних організацій і комерційних структур. Державна інформаційна політика України, як держави, розташованої на великому геополітичному просторі, повинна приймати до уваги різні рівні соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку регіонів країни. Звідси виникає необхідність активної участі всіх зацікавлених громадян і структур у конкретизації, розвитку і реалізації державної інформаційної політики. Як свідчить аналіз, державна інформаційна політика в умовах глобалізації представляє собою сукупність цілей, що відображають національні інтереси України в інформаційному середовищі, стратегічних напрямів їх досягнення (задач) і систему заходів їх реалізації. Державна інформаційна політика є важливою складовою частиною внутрішньої і зовнішньої політики держави і охоплює всі сфери життєдіяльності кожного індивіда. Довгостроковою стратегічною метою інформаційної політики є забезпечення переходу до нового етапу розвитку України – побудови демократичного інформаційного суспільства і входження країни у світову інформаційну спільноту. Основою цього переходу є створення єдиного інформаційного телекомунікаційного простору країни як основи вирішення задач соціально-економічного, політичного і культурного розвитку країни та забезпечення її безпеки.

Основними задачами державної інформаційної політики в умовах глобалізації являються: 1) модернізація інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури; 2) розвиток інформаційних, телекомунікаційних технологій 3) ефективне формування і використання інформаційних ресурсів (ІР) і забезпечення широкого, вільного доступу до них; 4) забезпечення громадян суспільно значущою інформацією і розвиток незалежних засобів масової інформації; 5) підготовка людини до життя і роботи в інформаційному столітті; 6) створення необхідної нормативної правової основи побудови інформаційного суспільства. Основним засобом, що забезпечує функціонування інфраструктури і взаємодію суб'єктів єдиного інформаційно-телекомунікаційного простору являються інформаційні і телекомунікаційні технології, що забезпечують створення інформації, її розповсюдження і використання. Досягнення цілей державної інформаційної політики потребує розвитку і удосконалення системи всезагальної освіти і професійної підготовки кадрів, що забезпечують повноцінне життя і ефективну діяльність людини в інформаційному суспільстві XXI століття.

Державна інформаційна політика в умовах глобалізації буде ефективною лише у випадку, якщо вона буде носити комплексний, системний характер і, безперечно, буде відкритою, направленою на удосконалення інтересів громадян, суспільства і держави. Система масового інформування являється основним засобом формування масової свідомості, каналом інформування суспільства про діяльність державних установ,

Формування концепції державної інформаційної політики в умовах глобалізації

розповсюдження політичних, економічних і культурних ідей. Система масового інформування покликана сприяти побудові демократичного інформаційного суспільства, забезпечення захисту конституційних прав і свобод громадян.

Основні положення державної інформаційної політики фіксуються у нормативних правових актах, перш всього у законах, гармонізованих законодавством розвинутих країн, і це являється найважливішою засадою для реалізації державної інформаційної політики. Зміст задач державної інформаційної політики витікає з нових, політичних і соціально-економічних умов розвитку країни і накопиченого досвіду реалізації окремих ланок державної політики у сфері створення, розповсюдження і накопичення інформації, вивчення і упровадження світового досвіду, проведення інформаційної політики у розвинутих державах. Всі цивілізовані держави розглядають побудову інформаційного суспільства як основу свого соціально-економічного, політичного і культурного розвитку і проводять цілеспрямовану державну інформаційну політику. Інформаційна політика різних країн залежить від особливостей їх соціально-економічного і культурного розвитку, для реалізації якого вони проводять короткострокові, середньострокові і довгострокові програми. Особливий інтерес для України як члена Ради Європи представляють рекомендації Комісії Європейської спільноти щодо формування інформаційного суспільства. Досягнення головної стратегічної цілі державної інформаційної політики – це забезпечення переходу до нового етапу розвитку України, побудова інформаційного суспільства і входження країни у світову інформаційну спільноту, що потребує узгодженого регулюючого впливу держави на головні складові державної інформаційної політики – політичну і техніко-технологічну. Державна інформаційна політика спирається на наступні базові принципи: 1) принцип відкритості політики – всі основні заходи інформаційної політики відкрито обговорюються суспільством і держава враховує суспільну думку; 2) принцип рівності інтересів – політика у рівній мірі враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності поза залежністю від їх положення у суспільстві, форми власності і державної приналежності; 3) принцип системності – при реалізації прийнятих рішень щодо їх зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні враховуватися його наслідки; 4) принцип пріоритетності вітчизняного споживача – при рівних умовах пріоритет повинен віддаватися конкурентоспроможному вітчизняному споживачу інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг; 5) принцип соціальної орієнтації – основні заходи державної інформаційної політики повинні бути направлені на забезпечення соціальних інтересів громадян України; 6) принцип державної підтримки – заходи інформаційної політики, направлені на інформаційний розвиток соціальної сфери, що фінансується переважно державою.

Одним з найважливіших показників руху країни на шляху до інформаційного суспільства є ступінь використання інформаційних ресурсів для забезпечення потреб суспільства. Саме відносно даного показника

доступності ресурсів Україна відстає від розвинутих країн світу. Причини цього багатоманітні: 1) комерційні ресурси є надзвичайно дорогими для масового використання; 2) частина інформаційних ресурсів представлені у несумісних оболонках; 3) більшість власників ресурсів не мають можливостей для надання своїм ресурсам товарної форми.

Мета державної інформаційної політики по відношенню до інформаційних ресурсів може бути сформульована як створення умов та механізмів формування, розвитку та ефективного використання інформаційних ресурсів у всіх сферах діяльності. Для реалізації основних напрямків державної інформаційної політики у цій сфері Україна повинна зробити крок у напрямі: 1) розробки і удосконалення нормативно-правового забезпечення системи управління інформаційними ресурсами і механізмів реалізації правових положень; 2) розподілу повноважень по оволодінню і розпорядженню державними інформаційними ресурсами в Україні; 3) розробки і реалізації організаційних заходів щодо координації діяльності у сфері формування і використання державних інформаційних ресурсів; 4) розробки і реалізації фінансово-економічних методів регулювання діяльності по формуванню і використанню інформаційних ресурсів; 5) створення державної системи моніторингу стану інформаційних ресурсів; 6) розробки і реалізації державних, регіональних і міжгалузевих програм, направлених на формування і використання різноманітних категорій інформаційних ресурсів, у тому числі науково-технічної інформації, інформатизації бібліотек, архівів тощо. Інформатизацію в Україні було розпочато створенням відомчих інформаційних систем. Інформаційні ресурси країни – це капітал суспільства і держави, тому використання державних інформаційних ресурсів – це задача загальнодержавного значення. Держава повинна володіти інструментом, який дозволяє достовірно оцінювати інформаційний капітал суспільства і на цій основі здійснювати регулюючі і контролюючі функції в інформаційній діяльності.

Для України важливим є укріплення всіх типів інфраструктур суспільного виробництва, у контексті яких особливе місце належить інформаційно-телекомунікаційній інфраструктурі, покликаної забезпечити створення єдиного інформаційного простору, направлено на поглиблення процесів інформаційної та економічної інтеграції країн СНД, послідовного входження України у Європейську і глобальну інформаційну інфраструктуру. Сьогодні Україна не має достатніх засобів і виробничих можливостей для самостійного створення і розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури і покликана залучати для цього капітали, техніку і технології розвинутих країн. Така ситуація потребує розробки відповідальної державної інформаційної політики, орієнтованої на пріоритетний розвиток і захист інформаційно-телекомунікаційних технологій країни в умовах широкого упровадження інформаційних і телекомунікаційних технологій. Формування інформаційного простору передбачає широкомасштабну комп'ютеризацію процесів перероблення інформації у всіх сферах діяльності та активне використання

Формування концепції державної інформаційної політики в умовах глобалізації

телекомунікаційних систем інформаційного обміну. Основними інструментами цього процесу являються інформаційні, телекомунікаційні технології, технології зв'язку, системи і засоби їх забезпечення. Телекомунікаційна інформаційна система є системоутворюючим чинником інформаційного простору, що визначає рівень реального використання інформації у якості ресурсу. При аналізі перспектив розвитку в Україні технологічної компоненти інформаційного простору необхідно враховувати: 1) строк заміни існуючих технологій на нові, більш ефективні, що постійно скорочуються, і складають сьогодні 3-5 років з тенденцією зменшення до 2-3; 2) телекомунікаційна інформаційна система, яка є найбільш динамічно розвиваючою компонентою інформаційного простору; 3) мережеві технології, які розвиваються переважними темпами у світі, тобто орієнтовані на постійне використання і роботу користувача у комп'ютерних мережах, і технології інтеграції окремих конструкцій і технологій у єдиний функціональний комплекс (технології відкритих систем). Основними напрямками політики у цій сфері повинні стати: 1) селективна державна підтримка пріоритетних вітчизняних телекомунікаційних інформаційних систем; 2) реалізація державних проєктів інформатизації; 3) підтримка перспективних наукових досліджень у сфері створення вітчизняних телекомунікаційних інформаційних систем.

Формування «суспільства знань» як нової суспільно-економічної формації у XXI сторіччі зумовлене особливою роллю знання у сучасному цивілізаційному розвитку. Конкурентні переваги країн усе менше визначаються багатством природних ресурсів чи дешевою робочою силою і все більше – технічними інноваціями та конкурентним застосуванням знань, що посідають перше місце серед факторів суспільного розвитку, сприяють досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення суспільного добробуту, стимулювання соціальної злагоди, розвитку людини. Суспільство знань визначає тип економіки, в якій знання відіграють вирішальну роль, а їх виробництво стає джерелом розвитку. Інтенсивний постіндустріальний розвиток українського суспільства і національної економіки як суспільства знань потребує створення необхідних інституційних передумов й актуалізації ресурсів для модернізації науково-технічної, інноваційної систем та розвитку інтелектуального потенціалу. Основні напрямки державної політики щодо формування «суспільства знань» передбачають: створення інформаційного (мережевого) суспільства на базі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); стимулювання використання результатів наукових досліджень і розробок для інноваційного розвитку економіки; розвиток інтелектуального потенціалу нації шляхом забезпечення конкурентоспроможності освіти, модернізації культурної політики та сприяння соціальній та громадянській активності людини. 1. Створення інформаційного (мережевого) суспільства на базі інформаційно-комунікаційних технологій. Географічні перешкоди та державні кордони не є суттєвою завадою для практично миттєвого поширення інформації у планетарному масштабі. Однією з

фундаментальних особливостей сучасного глобального розвитку є бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), формування планетарного інформаційного суспільства, потужне розгортання процесів медіа-глобалізації. Одним із ключових викликів глобалізації та критерієм високорозвинутості країни виступає її паритетна участь у світовому інформаційному обміні та світовому поділі праці у сфері ІКТ. Основними завданнями у цій сфері є: подальша технологічна модернізація із орієнтацією на участь у міжнародному поділі праці у сфері ІКТ; створення потужної й конкурентоспроможної національної системи інформаційного виробництва, здатної забезпечити всебічний розвиток людини та консолідувати суспільство на ґрунті спільних цінностей та національних завдань. Подолання відставання у впровадженні ІКТ, комп'ютеризації та поширення Інтернет потребує реалізації подальших завдань: систематизоване поширення телекомунікаційних мереж й подальша комп'ютеризація; випереджаюче – протягом 3-5 років – подолання комп'ютерної неграмотності населення; розвиток українського сектору Інтернет, включаючи нормативно-правове забезпечення діяльності вітчизняних Інтернет-ЗМІ; інтенсифікація впровадження Інтернет-сервісів у різні сфери суспільного та економічного життя; впровадження цифрового мовлення в середньостроковій перспективі (до 2015 року), досягнення стовідсоткового частотного покриття території України діючими каналами мовлення та мережами мовлення, подальший і регульований державою розвиток багатоканальних телекомунікаційних мереж, технологічна модернізація державних та комунальних інформаційно-комунікаційних ресурсів. Потенційні вигоди ІТ, що полягають у стимулюванні конкуренції, сприяттні розширенню виробництва, створенні й підтримці економічного зростання та збільшення зайнятості, відкривають значні перспективи. Наше завдання – не лише заохочувати перехід до інформаційного суспільства та полегшувати цей процес, але також і якомога повніше реалізувати його економічні, соціальні та культурні переваги. Для досягнення цих цілей важливо будувати роботу на наступних ключових моментах: 1) проведення економічних і структурних реформ з метою створення умов відкритості, ефективності, конкуренції та новаторства, котрі доповнювались би заходами щодо адаптації ринків праці, розвитку людських ресурсів та забезпечення соціальної злагоди; 2) управління макроекономікою, яке допоможе підприємствам та споживачам складати більш точні плани, бути впевненішими у майбутньому, ефективніше використовувати переваги нових інформаційних технологій; 3) розробка інформаційних мереж, що забезпечуватимуть швидкий, надійний, безпечний та економічний доступ за допомогою конкурентоспроможного ринку, відповідних нововведень у мережевих технологіях, сервісі та застосуваннях; 4) розвиток людських ресурсів, спроможних відповідати вимогам інформаційної епохи, готових до навчання протягом усього життя, та здатних задовольняти зростаючий попит на фахівців з ІТ у багатьох секторах нашої економіки; 5) активне використання ІТ державним сектором, сприяння наданню в режимі

Формування концепції державної інформаційної політики в умовах глобалізації

реального часу послуг, необхідних для гарантування підвищення рівня доступності влади для всіх громадян.

Таким чином, слід зробити наступні висновки:

Розглядаючи інтенсифікацію державної інформаційної політики як найважливішу задачу нашого господарського механізму при проведенні економічної реформи, важливо врахувати досвід інших високорозвинутих країн щодо формування концепції державної інформаційної політики і розкрити внутрішній механізм і важелі інтенсифікації суспільного прогресу, щоб найбільш ефективно реалізувати задачу по створенню концепції державної інформаційної політики в умовах глобалізації. Інформація виступає як основа комунікацій в управлінському процесі, ресурсом для досягнення цілей, предметом управлінської праці.

Перспективи подальших наукових досліджень:

- аналіз динаміки процесів інтенсифікації державної інформаційної політики у добу глобалізації.

Література:

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. - М.: Владос, 1994.- 336 с.
2. Бех В.П. Інформаційна сутність соціальних систем як онтологічна основа сучасного інтеграційного процесу / Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. Ред. В.П.Бех.- Вип.65.- Ч.1.- К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007.- 411 с.

Пожуев В.И. Формирование концепции государственной информационной политики в эпоху глобализации.

В статье дается анализ концепции государственной информационной политики, которая формируется в эпоху глобализации, раскрывается сущность государственной информационной политики, основное содержание, информационно-телекоммуникационная структура и проблемы государственной информационной политики в эпоху глобализации.

Ключевые слова: информационная политика, государственная информационная политика, глобализация, информационно-телекоммуникационная структура.

Pozhuev V.I. Concept's formation of the state information policy in the globalization epoch.

In article the analysis of the concept state information policy which forms in the period of globalization is given; the essence of the state information policy, main matter, informational-telecommunication structure and problems of the state information policy during an epoch of globalization is opened.

Key words: information policy, state information policy, globalization, informational-telecommunication structure